

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 35.051.023 у
Львівському національному
університеті імені Івана
Франка, доктору юридичних
наук, професору, завідувачу
кафедри цивільного права та
процесу
Коссаку Володимир
Михайловичу

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора юридичних наук, доцента,
завідувача кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного університету
Лукашевич-Крутник Ірини Степанівни
на дисертацію Панькевича Романа Васильовича на тему
«Захист майнових прав та інтересів держави і територіальних громад
за цивільним законодавством України»,
подану до захисту у спеціалізовану вчену раду ДФ 35.051.023 у
Львівському національному університеті імені Івана Франка
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми дослідження

Дисертація Панькевича Романа Васильовича є дослідженням, яке присвячене важливій та актуальній в науковому та практичному значенні темі захисту майнових прав та інтересів держави і територіальних громад за цивільним законодавством України. Зазначена проблематика потребує висвітлення в доктрині приватного права.

Питання захисту майнових прав та інтересів держави і територіальних громад у випадку їх порушення будь-якими іншими учасниками цивільних відносин є актуальним і з огляду на судову практику в даній сфері.

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою

соціальною цінністю. Отже, кожна людина, яка перебуває на території України, враховуючи її соціальну значущість, знаходиться у безпосередньому правовому зв'язку з державою та конкретною територіальною громадою. Відтак належний захист майнових прав та інтересів держави і територіальних громад має важливе значення не лише для вказаних учасників цивільних відносин, але й в подальшому відображається на дотриманні конституційних прав, свобод та інтересів людини і громадянина.

Хоча питання захисту цивільних майнових прав та інтересів загалом досліджувались багатьма науковцями, однак саме захист майнових прав та інтересів держави і територіальних громад потребує окремої уваги.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження «Захист майнових прав та інтересів держави і територіальних громад за цивільним законодавством України» є актуальною як з наукової, так і з практичної точки зору, оскільки передбачає дослідження нормативно-правових актів у сфері захисту майнових прав та інтересів, правозастосувальної практики, а також розробку ефективної системи способів захисту майнових прав та інтересів держави і територіальних громад.

За своєю темою та змістом дисертаційне дослідження має зв'язок з державною бюджетною тематикою кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Проблеми уніфікації цивільного законодавства України з правом ЄС» (№ ДР 0116U001703) та «Новелізація цивільного та цивільно-процесуального права в умовах реформи судочинства» (№ ДР 0119U002358).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Одержані результати дисертації є науково обґрунтованими і достовірними, що підтверджується застосуванням загальнонаукових та спеціально-юридичних методів досліджень. Одержані результати наукового дослідження багаторазово апробовано у вигляді доповідей на міжнародних

науково-практичних конференціях та перевірено під час рецензування публікацій у фахових виданнях, в тому числі у науковому виданні іноземної держави.

З огляду на це є достатні підстави вважати результати, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації Панькевичем Р. В., належно обґрунтованими.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Дисертаційна робота Панькевича Р. В. є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому викладено авторський підхід до розуміння поняття майнового інтересу держави і територіальних громад, проаналізовано загальну характеристику майнових прав та інтересів держави і територіальних громад, розглянуто поняття, форми здійснення охорони і захисту майнових прав та інтересів, проаналізовано методологічні засади захисту майнових прав та інтересів держави і територіальних громад.

Автором слушно доведено, що учасники цивільних відносин, якими відповідно до ч. 2 ст. 2 Цивільного кодексу України є держава Україна і територіальні громади як суб'єкти публічного права, виступають рівноправними (горизонтальними) учасниками цивільних правовідносин, а відтак на них поширюються положення статті 15 ЦК України «Право на захист цивільних прав та інтересів». У зв'язку з цим обґрунтовано доцільність вживати у зазначеній статті Цивільного кодексу України термін «учасник цивільних відносин», а не «особа».

Крім цього, дисертантом визначено особливості застосування таких способів захисту майнових прав та інтересів держави і територіальних громад, як визнання права, визнання правочину недійсним та застосування наслідків його недійсності, відновлення становища, яке існувало до порушення, зміна та припинення правовідношення, визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади

Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Автором рекомендовано органам державної влади та місцевого самоврядування, з метою належного захисту майнових прав та інтересів держави і територіальних громад внаслідок вчинення цивільного правопорушення у договірних відносинах, перед зверненням до суду з позовною заявою з'ясувати фактичну можливість боржника виконати зобов'язання, причини невиконання ним свого обов'язку та вжиті ним заходи для належного виконання.

Цікавим є висновок щодо необхідності законодавчого закріплення положення про те, що змінюючи або розриваючи договір, укладений за участю держави або територіальної громади, в судовому порядку необхідно враховувати інтереси сторін договору, забезпечуючи справедливий баланс між сторонами, керуючись принципами законності та розумності.

Також в науковій роботі додатково аргументовано, що «визнання права як спосіб захисту майнових прав та інтересів держави і територіальних громад є самостійним способом їх захисту, що застосовується для підтвердження існуючих прав, в тому числі у разі втрати документа (на сьогодні – це правовстановлюючий документ, що відображає відповідні права держави і територіальної громади на нерухоме майно та фіксується в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно), який засвідчує це право та за допомогою якого держава і територіальна громада доводить наявність свого права й, відповідно, відсутність такого права в іншої особи».

Поряд з цим в науковій роботі представлена позиція, що в Цивільному кодексі України у статті 651 йдеться про загальні підстави зміни або розірвання договору (за згодою сторін; у разі істотного порушення умов договору; у разі односторонньої відмови від договору, якщо це передбачено самим договором, або законом; в інших випадках, встановлених договором або законом), а у статті 652 ЦК України – встановлено спеціальну (виняткову) підставу – у зв'язку з істотною зміною обставин, якими сторони керувалися

при укладенні договору та обґрунтовано здійснити законодавчу кореляцію цих норм.

Водночас здобувачем удосконалено правову позицію про доцільність застосування віндикації як способу захисту майнових прав та інтересів держави і територіальних громад, застосування якого судом буде підставою для здійснення державної реєстрації права власності на майно, що підлягає державній реєстрації, за власником (державою або територіальною громадою), а також підставою для скасування попередньої реєстрації (внесення запису про скасування державної реєстрації прав за попереднім власником).

Також автором належно обґрунтовано, що норма ч. 1 ст. 1166 ЦК України підлягає законодавчому уточненню, оскільки серед можливих потерпілих, які в ній зазначені, немає інших учасників цивільних відносин, передбачених у ч. 2 ст. 2 ЦК України, а саме: держави Україна, Автономної Республіки Крим, територіальних громад, іноземних держав та інших суб'єктів публічного права. Разом з тим, останні теж можуть набувати статусу потерпілих у випадку завдання їм майнової шкоди. Отже, частину 1 ст. 1166 ЦК України запропоновано викласти в наступній редакції: «Майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, *чи іншим учасникам цивільних відносин, передбачених у ч. 2 ст. 2 ЦК України*, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала».

Таким чином, результати, одержані в дисертаційній роботі Панькевича Р.В., відзначаються науковою новизною, належать автору і є його науковим доробком.

Наукове значення виконаного дослідження та шляхи його використання

Отримані результати можуть бути використані в науково-дослідній діяльності при подальшому дослідженні проблем захисту майнових прав та

інтересів держави і територіальних громад, правотворчій діяльності для вдосконалення чинного законодавства, що регулює захист майнових прав та інтересів, правозастосовній практиці при вирішенні майнових спорів, а також у навчальному процесі при підготовці навчально-методичних посібників і підручників.

Результати роботи розширюють та доповнюють теоретичні аспекти цивільно-правових способів захисту майнових прав та інтересів держави і територіальних громад, а тому мають важливе наукове значення для цивільного права і можуть бути використані у навчальному процесі юридичних факультетів вищих навчальних закладів України, зокрема при викладанні таких курсів як «Цивільне право України», «Проблеми зобов'язального права» тощо.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях

За темою дисертації опубліковано шість публікацій, серед яких п'ять публікацій у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, та одна – у періодичному науковому виданні іншої держави.

Крім того, основні результати дослідження були апробовані на семи міжнародних науково-практичних конференціях.

Вказане свідчить про достатню повноту розкриття результатів дисертації.

Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності

Аналіз тексту дисертації, а також публікації автора за темою дисертації свідчить про відсутність ознак порушення автором вимог академічної доброчесності. В дисертаційній роботі і публікаціях автора наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень та інших відомостей, дотримано вимоги норм законодавства про авторське право, а

також надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерел інформації.

В дисертаційній роботі Панькевича Р. В. не виявлено ознак академічного плагіату.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації

Порівняльний аналіз анотації та основних результатів тексту дисертаційного дослідження Панькевича Р. В. засвідчує їх повну відповідність. Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Дисертація та анотація оформлені відповідно до вимог, встановлених Міністерством освіти і науки України.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

В цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі положення, які, на наш погляд, потребують або додаткової аргументації, або спеціальних пояснень під час публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації.

1. За цивільним законодавством України правочин, як правило, може бути оскаржений однією із його сторін. Водночас, частина 3 статті 215 Цивільного кодексу України передбачає можливість оскарження правочину також іншою заінтересованою особою, яка заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом. У підрозділі 2.2 другого розділу наукової роботи автор досліджує можливість звернення до суду з вимогою про визнання правочину недійсним держави або територіальних громад в особі органів державної влади та місцевого самоврядування, які не були сторонами такого правочину. Отже, видається необхідним додатково пояснити позицію дисертанта та аргументувати, чому саме це питання стало предметом наукового дослідження автора.

2. Дискусійною в рецензованому дослідженні є позиція автора, згідно з якою, поряд із вимогою про витребування майна з чужого незаконного володіння необхідно зазначати також й вимогу про визнання права власності на таке майно за державою або територіальною громадою (підрозділ 2.1), оскільки вказана позиція не співвідноситься із правовим висновком Великої Палати Верховного Суду, викладеним в постанові від 30.06.2020 р. у справі № 19/028-10/13, відповідно до якого ефективним захистом прав власника є задоволення судом лише вимоги про витребування майна з незаконного володіння особи, за якою воно зареєстроване на праві власності. Отже, необхідно додатково аргументувати позицію автора щодо зазначення вимоги про визнання права власності разом з віндикаційною вимогою.

3. За цивільним законодавством України порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання) (ст. 610 ЦК України). У підрозділі 3.1 третього розділу автор досліджує здебільшого питання цивільно-правової відповідальності за неналежне виконання зобов'язань. Разом з тим, у такому випадку видається недостатньою увага здобувача питання цивільно-правової відповідальності за невиконання зобов'язань.

Водночас, висловлені зауваження не зачіпають концептуальних положень дисертації Панькевича Р. В., оскільки у своїй більшості стосуються дискусійних питань, не применшують належного рівня проведеного дослідження і не впливають в цілому на позитивну оцінку роботи та на її наукову та практичну цінність.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Панькевича Романа Васильовича на тему «Захист майнових прав та інтересів держави і територіальних громад за цивільним законодавством України» є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові актуальні наукові результати.

Дисертація на тему «Захист майнових прав та інтересів держави і територіальних громад за цивільним законодавством України», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, та оформлена відповідно до вимог, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Панькевич Роман Васильович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – право, галузь знань 08 – право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук,
доцент, завідувач кафедри
цивільного права і процесу
Західноукраїнського
національного університету

Ірина ЛУКАСЕВИЧ-КРУТНИК

Підпис	<i>Ірина Лукасевич-Крутник</i>
Завіряю:	<i>Анна Савчук</i>
НАЧАЛЬНИК ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ	

